

LEPO JE POMLAD' NA SVET'

Slovenske pesmi za učenje klavirja
in skupno muziciranje

UNIVERZA
V LJUBLJANI

PEF

Pedagoška
fakulteta

Brina Jež Brezavšček
Mirjam Žgavec

LEPO JE POMLAD' NA SVET'

**Zbirka ljudskih in umetnih pesmi s klavirsko spremljavo
in dodatnimi ritmičnimi glasbili**

**Priredbe pesmi na osnovi ideje in uporabe ostinotov
skladatelja Jakoba Ježa**

Avtorici: Brina Jež Brezavšček in Mirjam Žgavec

Ljubljana, 2024

Lepo je pomlad' na svet'

Slovenske pesmi za učenje klavirja in skupno muziciranje

Avtorici: Brina Jež Brezavšček, Mirjam Žgavec

Ilustrirala: Maja Bobnar

Recenzentka: Bojana Šaljić Podešva

Oblikovanje naslovnice: Maja Bobnar

Oblikovanje in prelom: Bistisk

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Za izdajateljico: Karmen Pižorn, dekanja Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani

Ljubljana, 2024

Prva e-izdaja

Publikacija je brezplačna.

Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://ebooks.uni-lj.si>

DOI: 10.26529/9790900916907

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca. / This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 214317827

ISMN 979-0-9009169-0-7 (PDF)

Kazalo

Predgovor	5
---------------------	---

Pesmi:

1. Žuta kuča, ljudska	11
2. Fse kaj lazi, ljudska	12
3. Zima je prišla, ljudska	14
4. Marko skače, ljudska	16
5. Rasla je jelka, ljudska	18
6. Bele snežinke, M. Pirnik	20
7. Igramo se, ljudska	22
8. Lepo je pomlad' na svet' ljudska	24
9. Ukradena putka, ljudska	26
10. Pleši, pleši črni kos, ljudska	28
11. Polževa snubitev, ljudska	32
12. Šmentana muha, ljudska	34
13. Dežek, C. Cvetko	36
14. Sonček čez hribček gre, M. Vilhar, ponarodela	38
15. Izidor ovčice pasel, ljudska	42
16. Barčica, ljudska	44
17. Regiment po cesti gre, ljudska	46
18. Tribučko kolo, ljudska	48
19. Vrba, K. Pahor	50
20. Trobentica *, ljudska	52
20a Trobentica, ljudska (varianta spremljave)	54
21. Krampata campata, M. Voglar	56
22. Medved, J. Jež	58
23. Mojčina pesem, M. Kozina	60
24. Tri tičice, ljudska	62

PREDGOVOR

*Z ljubeznijo tipam k najmanjšim stvarim
in jih slikam na čisto zlato,
visoko jih dvigam in sam ne vem,
komu dušo odpro.
Rainer Maria Rilke*

Zbirka štiriindvajsetih priredb slovenskih ljudskih in umetnih pesmi je nastala kot plod več desetletnega delovanja treh profesorjev dveh generacij na oddelku za razredni pouk Pedagoške fakultete v Ljubljani. Vodilo za nastanek zbirke je bila zamisel skladatelja Jakoba Ježa, da ljudskim pesmim dodaja ostanatno spremljavo. Ta princip oblikovanja je uporabljal tako pri svojem pedagoškem delu kot tudi pri lastnem skladanju, pri čemer sta se obe področji ustvarjalno dopolnjevali, da so lahko nastajale izvirne glasbene rešitve polifonega značaja namesto šolskih klišejskih kadenčnih spremljav.

Avtorici se zavedava dragocenosti tega načina, saj sva ga dolga leta poučevanja na Pedagoški fakulteti uporabljali tudi sami, ga spoznavali, razvijali in dopolnjevali, da bi ohranili kvaliteto in umetniško vrednost glasbenih spremljav. Obenem želiva nadaljevati proces medgeneracijskega sodelovanja, ga prenesti na mlajše in še mlajše generacije in s tem omogočiti, da se odpira prostor za razvoj muzikalnosti in domišljije ter za medsebojno povezovanje skozi skupno umetniško kreiranje.

Zbirka je torej namenjena študentkam in študentom, ki začenjajo spoznavati teoretske osnove glasbe in se uvajajo v klavirsko igro – za nekatere univerzitetne programe je tovrstno znanje del študijskih obveznosti in potrebno za bodoče opravljanje izbranega poklica (razredni učiteljice in učitelji, vzgojiteljice in vzgojitelji ipd.). Poleg tega lahko služi tudi kot dodatno gradivo za otroke, ki se učijo klavir, glasbenim ljubiteljem vseh starosti in učiteljem glasbe.

Notnemu zapisu vsake pesmi sva dodali še krajši oris vsebine in poskušali prodirati proti jedru, kjer se stikata beseda in glasba. V jedru najdemo odsev resnične modrosti, ki tudi danes še presega prostor in čas. Prav iskanje tega jedra je bil najin največji izziv, saj se – odeto v skrivnostnost - vedno znova izmika ...

Obravnavo pesmi zaključujejo napotki za izvajanje, ki naj pomagajo izvajalcem pri učenju pesmi.

Ker je zbirka v prvi vrsti zamišljena kot spremljava in podpora petju, izvajalka ali izvajalec v večini priredb z desno roko igra melodijo pesmi, prisluhne naravni pevski muzikalnosti in na tak način hitreje oživi pesem tudi na klavirju. V spremljevalnem partu leve roke pa sledimo postopnemu razvoju od enostavnih do kompleksnejših rešitev, pri čemer se gradita tehnični razvoj in spoznavanje glasbenih prvin. Tako se razvija tudi občutek za strukturo in harmonsko

vpetost pesmi, kar je osnova za oblikovanje lastnih poskusov spremljav in za razvoj ustvarjalnosti.

Zbirko sestavlja šest sklopov po štiri pesmi, pri čemer prevladujejo slovenske ljudske pesmi (16), ostale so umetne izpod peresa slovenskih skladateljev in skladateljice prejšnjega stoletja. Večinoma so vse že dobro znane in priljubljene, nekaj pa je tudi manj znanih, ki naj spodbudijo raziskovanje neznanega. Vsak sklop je poleg tehničnih specifik povezan tudi vsebinsko: v prvem so v ospredju prostori (hiša, šola, zimska pokrajina, potovanje), v drugem narava in veselje do igre, v tretjem živali, četrti sklop je v znamenju vremena in življenja nasploh, v petem srečamo veliko simbolike (»pušelj« – zvestoba, »jabuko« – sreča in ljubezen, vrba – starost, trobentica - znanilka pomladi). Šesti, zadnji, pa se osredotoča na strah (Krampata campata), varnost, udobje, lenobo (Medved), globoko občuteno domotožje (Mojčina pesem) in na blagoslove, ki jih prinašajo ptice (Tri tičice).

POSTOPNO SPOZNAVANJE GLASBENIH PRVIN

Melodija

V slovenski ljudski pesmi je melodija večinoma dominantna in je nosilka različnih razpoloženj, občutij, čustev in pripovedi. Čeprav največkrat preprosta v svoji gradnji, pa v njej zaznamo več vsebinske kompleksnosti, kot je to vidno na prvi pogled. Melodija v kombinaciji z besedilom omogoča osnovno doživetje pesmi, iz česar izhaja celotna interpretacija z dinamiko, artikulacijo in agogiko, skupaj z oblikovanjem spremljav.

Pri večini pesmi igra melodijo desna roka. Začenjamo z obsegom treh tonov v C-duru. Izbrani prstni red obsega 2., 3. in 4. prst, s čimer lepše postavimo roko. Pri udarcu s 1. prstom (palcem) se na začetku roka rada zvrta na eno ali drugo stran.

Počasi širimo obseg najprej do petih tonov (vsak izmed petih prstov igran na določen ton - tipko), potem do oktave in še čez, pri čemer se ozka lega roke lahko razširi, ali pa uvedemo podlaganje palca.

Velika večina slovenskih ljudskih pesmi je v duru, čemur sledimo tudi v zbirki. Samo ena je v molovem načinu (Igraj kolo jabuko), ena pa v dorskem modusu (Krampata campata). Postopoma se uvajajo tonalitete z več predznaki in pri petju dvoglasje v vzporednih tercah.

Pri Barčici dodamo še drugega izvajalca na klavirju, ki igra figuro v sekundah, ki ponazarja zibanje barčice in valovanje morja.

Ritem

Slovenske ljudske pesmi in otroške umetne pesmi iz zbirke so ritmično preproste, značilen je enakomeren utrip, večina teče v dvo- ali tri- dobnem taktu. V zbirko sva uvrstili tudi pesem

Pleši, pleši črni kos z menjajočim se taktovskim načinom $\frac{3}{4}$ in $\frac{2}{4}$. Ko dosežemo enakomeren utrip izvajanja, lahko v nekaterih primerih poskusimo z uvajanjem rubato igre (gl. agogika)

Spremljava

Spremljavo v levi roki uvedemo že v tretji pesmi in sicer kot ostanatni bas (ostinato - it.: trdovratno). Gre za vztrajno ponavljanje melodično – ritmičnega motiva. Vrstni red tonov se prilagaja melodični liniji, ki je vpeta v zakonitosti latentne harmonije. Ta tehnika skladanja izvira v evropski klasični glasbi že iz srednjega veka, morda se je pojavila celo prej. Svoj razcvet doživi v baroku, najdemo jo tudi v vseh naslednjih slogovnih obdobjih. Spremljanje z ostanati vpelje študente v ustvarjalno razmišljanja in oblikovanje lastnih spremljav.

Postop ostanatnega basa počasi dopolnjujemo z razširjenim polifonim oblikovanjem, kasneje tudi s harmonskimi kombinacijami z dvo- ali tri – zvoki. S tem pridobivamo večjo pestrosti in bolj individualno obravnavo pesmi.

Pred izdelavo spremljave je priporočljivo določiti harmonske stopnje: toniko, dominantno in – v primeru, da pesem to zahteva – tudi subdominantno. Včasih uvedemo še stranske stopnje (Izidor ovčice pasel) in druge razširjene harmonske rešitve kot alteracije, izmike, septakorde ipd. (Mojčina pesem).

Nekaj pesmi je opremljenih z elementi sodobnih kompozicijskih tehnik:

- pri Medvedu uporabimo sekundne akorde,
- pri Vrbi nastopi cluster (cluster - ang.: grozd), ki je posebej pomemben v razvoju sodobnih tehničnih sredstev,
- pri Krampata campata pa spoznamo razširjene inštrumentalne tehnike (igramo po strunah klavirja).

Težavnostna stopnja igranja spremljav se iz pesmi v pesem stopnjuje. Nekatere spremljave zahtevajo tehnično bolj izurjenega izvajalca (Sonček čez hribček gre, Izidor ovčice pasel, Regiment po cesti gre, Trobentica, Mojčina pesem), zato so označene z zvezdico.

Ritmična spremljava z naravnimi in priložnostno izdelanimi zvočili

Slovenske ljudske pesmi ritmično in barvno popestrimo z dodajanjem različnih tolkalnih elementov. V ta namen uporabimo telo kot zvočilo, predmete iz narave, predmete iz vsakodnevne rabe (kuhinjski pribor, papir, časopis ...), ljudske inštrumente (žvrgolček, lončeni bas) in posebej izdelana glasbila (boben, lončeni bas).

Nekaterim pesmim sva dodali linije ritmičnih motivov v tolkalnih elementih, ki pa jih lahko izvajalci tudi spreminjajo ali improvizirajo.

Velja še dodati, da ritmične spremljave niso bile del ljudskega izročila in sodijo v sodobnejšo prakso prirejanja ljudskih pesmi.

V zbirki se ograjujeva od uveljavljenega spremljanja slovenskih ljudskih pesmi z Orffovimi instrumenti in iščeva bolj naravne zvoke, ki so barvno bogatejši, in ki s svojo zvočno individualnostjo najdejo močnejši stik z vsebino pesmi.

Dinamika

Ko se začnemo učiti klavir, je dobro stremeti k čim bolj sproščenemu igranju, kar najlažje dosežemo v srednji dinamiki (mp, mf). (Napetost in sproščenost mišic telesa je pri igranju inštrumenta potrebno ozaveščati, pri čemer je krčenje mišic, ki nastane zaradi mentalne napetosti, potrebno opuščati.) Zato prve štiri pesmi še nimajo dinamičnih oznak. Uvedemo jih s pesmijo Rasla je jelka, predvsem zaradi njene lepe melodije. Tu se poleg dinamičnih oznak mp in mf pojavita še diminuendo in crescendo. V primeru, da je postopno zniževanje in zviševanje glasnosti prezahteven zalogaj, ju nadomestimo s ploskovno dinamiko, mp in mf. Pri postopnem dinamičnem prehajanju, medtem ko igramo melodijo, dodajamo in odvzemamo naslon teže na roko in tako ohranimo spevnost v klavirju. Pri Belih snežinkah se dinamika zniža na tiho (p) in zelo tiho (pp) igranje. Pri naslednjih dveh pesmicah, Igramo se in Lepo je pomlad' na svet' izvajalci sami poiščejo ustrezno dinamiko, kar se v nadaljevanju ponovi še pri nekaterih drugih pesmih.

Pri Pleši, pleši črni kos se premaknemo še na nasprotni pol dinamičnega spektra, saj pesem odločno zaključimo z glasnim (f) in zelo glasnim (ff) izvajanjem in s tem podkrepimo besedilo. Proti koncu zbirke v Pahorjevi Vrbi nastopijo nenadne kontrastne spremembe v dinamiki z nekaj dinamičnimi prehodi. Pri obeh omenjenih pesmih je v igri širok razpon dinamike od piana do forte-ja oz. fortissima, s čimer zaokrožimo osnovna znanja o dinamiki in zmožnosti izvajanja.

Artikulacija

Klavirsko igro začnemo s tehniko non legato (nevezano), ki sovпада s srednjo dinamiko. Kmalu, pri pesmi Zima je prišla, pa se že poskusimo v legato (vezano) igri v obeh rokah. Pri izvajanju vseh pesmi iz zbirke je pomembno upoštevati logiko vezave, saj spevne, lirične, počasnejše pesmi igramo vezano, živahnejše pa nevezano. Pri nekaterih pesmih imamo tudi kombinacijo obeh tehnik igranja, ki se kot zahtevnejši način pojavi tudi istočasno v desni in levi roki. Kadar vsebina glasbe in/ali notni zapis to zahtevata, pa podkrepimo udarec še z dodatnimi akcenti.

Agogika

Najprej naj študentka oz. študent pri igranju na klavir utrdi osnovni občutek za enakomeren metrični utrip pesmi, da se lahko kasneje z bolj rubato (rubare - it.: krasti) igro približa slogu ljudskega izvajanja, ali primerni izvedbi umetne pesmi, ki tudi kliče po rubatiranju. Po občutku nekatere pasuse upočasnjujemo, nekatere pa pohitrimo po principu: kar podaljšamo, nadoknadimo s pohitevanjem. S tem pridobimo večjo stopnjo muzikalne svobode.

V področje agogike sodijo tudi izvajanje koron, dihov med frazami, upočasnjevanja na zaključku (*ritenuto*, *ritardando*), postopno pohitevanje (*accelerando*) ipd.

CELOVITOSTI NASPROTI

*Moje življenje raste po krogih,
ki se širijo čez stvari.
Mogoče, da zadnjega ne dosežem,
vendar bom skušal zbrati moči.*

Rainer Maria Rilke

Tako kot kamenček, ki ga vržemo v vodo, ustvarja koncentrične kroge in vodo rahlo vzvalovi, tudi najina zbirka želi slediti temu naravnemu pojavu. Z vsakim novim krogom zajamemo več elementov in vsebin, s čimer širimo svoje obzorje. Obzorje se polni s procesom prelivanja glasbe iz svojih globin v polja človekovega izkustva čustev, občutij, razpoloženj, čutil, modrosti, barv ...

Tako kot motrimo gladino vode, ki jo vzburka vržen kamenček, motrimo pesem in počakamo, da vzvalovi in nas prežame. V nas se odpirajo novi glasbeni prostori z novimi doživetji in uvidi. Sprehajamo se po različnih slovenskih pokrajinah, spoznavamo njihove glasbene in duhovne specifičnosti, srečujemo slovenske skladatelje, ki so s svojimi pesmimi za otroke ustvarili bogato kulturno dediščino za vse rodove. Poglobljamo se v zavedanje svojega telesa in občutkov, povezujemo pesmi s svojimi čutili ... meditiramo ... se igramo ... ustvarjamo ... in uživamo v pestrosti značajev, pestrosti zvokov, barv, okusov in v novih, dragocenih življenjskih spoznanjih.

In se naučimo igrati klavir.

1. Žuta kuča

Belokranjska ljudska
prir. Brina Jež Brezavšček
in Mirjam Žgavec

Klavir

2 3 4

1. Na bre - gu sto - ji žu - ta ku - ča, ta ta ta,
2. No - tri spa - va star - ra maj - ka, ta ta ta,
3. O - na i - ma je - no hčer - ko, to to to,
4. O - na i - ma žu - te la - si, ti ti ti,
5. O - na i - ma čr - ne o - či ti ti ti,

Kamenčki

Naravne palice

5

1. - 5. 6. *

žu - ta ku - ča, ta ta ta, žu - ta ku - ča ta. ta.
sta - ra maj - ka, ta ta ta, sta - ra maj - ka ta. ta.
je - no hčer - ko, to to to, je - no hčer - ko to. to.
žu - te la - si, ti ti ti, žu - te la - si ti. ti.
čr - ne o - či, ti ti ti, čr - ne o - či ti. ti.

5

1. - 5. 6. *

Kam.

N.p.

*Zaključni takt z eno četrtniko se dopolnjuje s predtaktom, ki nastopi le v prvi kitici.

Predpostavljamo, da gre za zelo staro pesem, kar nakazujeta ozek melodični obseg treh tonov in ponavljanje istega motiva. K nam so jo zanesli Srbi, ki so se v 16. stoletju začeli naseljevati v Beli krajini, zato so v besedilu ob slovenskih prisotne tudi srbske besede. Tekoči ritem pesmi narekuje izvajanje v naravnem koraku. Njena vsebina je nevtralna in glasbeno ostaja zgolj pri opisovanju. Sledimo statičnim prizorom na način filmskega »zoomiranja« : breg, hiša, mama, hči, lasje, oči.

Napotki za izvajanje

Pesem pojemo in igramo na klavirju z desno roko, non legato z 2., 3. in 4. prstom (kazalec, sredinec, prstanec).

Spremljamo jo z glasbili iz narave, skupaj tolčemo dva kamenčka in dve palici. Sledimo ritmičnemu zapisu v 2. in 3. sistemu.

2. Fse kaj lazi

Prleška ljudska
prir. B. Jež Brezavšček in M. Žgavec

1 2 3 2 3 2 1

Klavir

Fse kaj la - zi po ten sve - ti, na - pni vü - ha zlo,
ka' boš čü - lo zaj za - pe - ti pe - sen vi - so - ko,

Lončeni bas

Papir

5 4 3 2 3 2 1. 2.

Kl.

tra - la - la, tra - la - la, tra - la - la - la - la - la, - la.

5

L. bas

Pap.

Tota pesen podvüčila bo vas fse okrog,
kakša čenča sen ja bia že od mladih nog.

Tralala, tralala, tralalala lalala,
tralala, tralala, tralalala la.

Dere sen še v janjki skaka, te je lüšno blo,
kolca f hiši sen potaka, varva mačkico.
Tralala, tralala...

Hlače moga sen glodati f šoli seden let,
nafča sen se nekaj brati, šteti do deset.
Tralala, tralala..

Zaj ste čüli poslüşafci, kakši sen ja ftič,
vüha mam kak stari zafci, samo v glavi nič.
Tralala, tralala....

To je primer narečne pesmi s šaljivim besedilom in samoironijo. V svojem pogledu nazaj v otroštvo odrasli prikaže slike iz svojega življenja, ki so prijetne in olepšane. Ponorčuje se iz svoje nezainteresiranosti za šolo in se predvsem sprejema takšnega, kakršen je.

Pesem je vedra, a vseeno nekoliko robata, poudarek je na narečnih besedah, ki v kombinaciji z ritmom in melodijo slikajo rustikalno naravo glavnega »junaka«.

Napotki za izvajanje

Klavir igramo enoglasno, z desno roko in non legato. Izvedbo na klavir interpretativno oblikujemo skupaj s petjem. Ritem refrena "tralala ..." izvajamo čim bolj precizno. Pri petju bodimo pozorno na dikcijo in na izrazito oblikovanje konzontanov t in r.

Ritmično spremljavo izvajamo z lončnim basom, ki že sledi ritmu poznejših ostinatnih spremljav v levi roki klavirske igre. Ritmično bolj razgiban je papir, kar izvajamo z udarci prstov po listu papirja tako, da se dovolj glasno sliši.

3. Zima je prišla

Ljudska
Prir. J. Jež

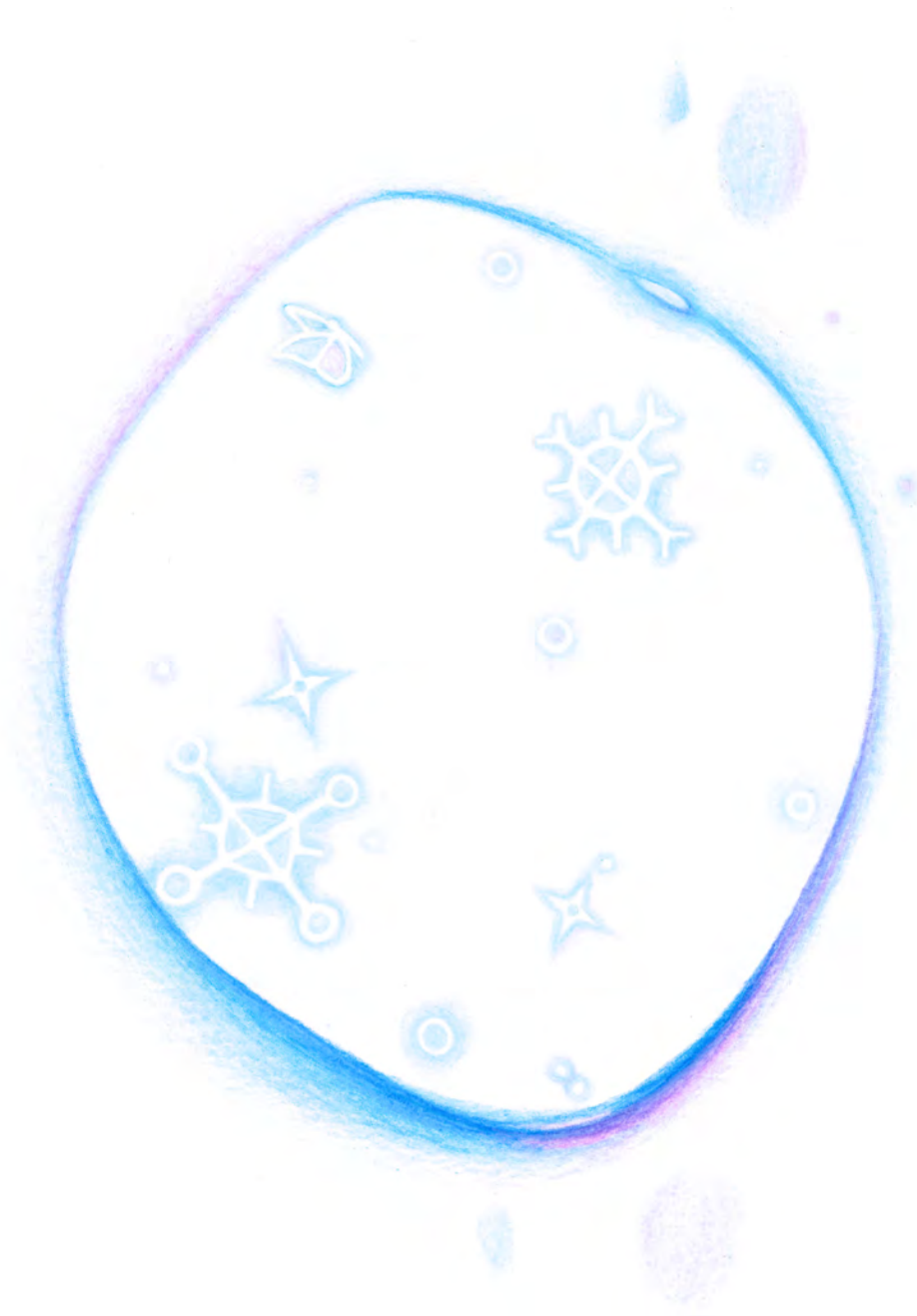
The musical score is for a song in 3/4 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line consists of three measures of music, each with a corresponding line of lyrics. The piano accompaniment is written for the left hand and consists of three measures. The first measure of the piano part is a whole note chord. The second measure is a half note chord. The third measure is a half note chord. The lyrics are: Zi - ma je pri - šla, sneg le - ti zne - ba, je pu - šča - va ze - mlja vsa. Mr - az pri - ha - ja z njo, hud mo - žak je to, nam pa nič hu - do ne bo. Mra - zek pra - va reč, mi gre - mo za peč, pa ne mo - reš nam nič več.

Klavir

Pesem je igriva in lahkotna, saj se otroci veselijo zime in njenih radosti. Njihov užitek poudarjata ritem valčka in lahkotna melodija, ki je tudi nosilka različnih vsebinskih pomenov. Tako npr. tretji takt prinaša najvišji ton v melodiji, h2. V prvi kitici ga zato poudarimo z razširitvijo, ki odpira občutek svobode v neskončnosti puščave. Druga in tretja kitica pa poudarjata radost in zmagoslavje, zato na tem mestu lahko agogično pohitimo.

Napotki za izvajanje

V levi roki uvedemo ostinato, sestavljen in tonov drugega tetrakorda lestvice. Najprej vadimo v obeh rokah non legato. Ko že obvladamo notno sliko, preidemo na interpretacijske vsebine in legato igro v obeh rokah, če je legato tehnično že dovolj pripravljen, sicer še nekoliko počakamo.

4. Marko skače¹

Prekmurska ljudska
prir. J. Jež in B. Jež Brezavšček

Mar - ko ska - če, Mar - ko ska - če po ze - le - noj tra - ti.
Pij te, jej - te, pij - te, jej - te, moj - ga bra - ta ko - nja.
Vro - kaj no - si, vro - kaj no - si se - den žu - ti zla - ti.

Klavir

Kuhalnici

Žlici

Plastenka

5

Aj, aj, aj, aj, aj, po ze - le - noj tra - ti.

Kl.

Kuh.

Žli.

Plast.

¹ Naslonili sva se na starejšo različico pesmi, ki se na zvezdico označenih mestih v prvem sistemu razlikuje od danes najbolj znane verzije.

² V četrtem taktu lahko namesto na tonu g zaključimo tudi na c', če pevski obseg ne omogoča pravilno zapetega nizkega tona.

V rokaj nosi, v rokaj nosi seden žuti zlati. Aj, aj, ajajaj, seden žuti zlati.

Pijte, jejte, pijte, jejte, mojga brata konji. Aj, aj...

Zaj mo išli, zaj mo išli daleč po divojko. Aj, aj...

Preik deveti, preik deveti, preik deseti moustof. Aj, aj...

»Dajte mi jo, dajte mi jo, draga moja mati. Aj, aj...«

»Ne dam ti jo, ne dam ti jo, star si i bradati. Aj, aj...

Raj jo hočem, raj jo hočem f škrinjo zaklepati. Aj, aj...«

Pesem se je od svojega nastanka spreminjala: po nam dostopnih virih od enoglasne in sinkopirane, ki nakazuje vpliv madžarske folklore, z melodijo v obsegu oktave, ki se giblje na šestih tonih, preko dvoglasne, kjer sinkopo že nadomesti enakomeren pripovedni ritem, ljudski drugi glas pa se vzpne nad melodijo in jo spremlja s padajočimi toni sekstakorda, do današnje, krepko okrnjene verzije v kvintnem obsegu in na štirih tonih v okviru pentatonike. Po vsej verjetnosti se je največje vsebinsko osiromašenje v melodičnem, ritmičnem, harmonskem in tudi vsebinskem pogledu zgodilo pri prenosu pesmi iz ljudske zakladnice v izobraževalno institucijo šole, ki je pesem prilagodila otroku, jo poenostavila in s tem estetsko osiromašila. Kljub vsemu pa se je gotovo tudi zaradi te spremembe uveljavila kot otroška pesem.

Zapisana je v prekmurskem narečju. Izvorno besedilo je v primerjavi z današnjim bolj obširno in vsebinsko bogato z veliko kiticami. Kadar je to potrebno, se ne boji grobe vulgarnosti (v predzadnji kitici mati v besu izreče celo "k**vin sin bradati"). Seveda je pedagoška raba veliko kitic in tudi sporno kletvico nadomestila z bolj prijaznim in meščanskim bradatim »sinkom«. V pričujoči zbirki pa je še tretja, vmesna inačica s "star si i bradati".

Napotki za izvajanje

Izvajamo jo živahno, ritmično, z umerjenimi poudarki na vsako prvo dobo takta, pri čemer naj bo poudarek v četrtem in zadnjem taktu mehkejši, druga četrtnika pa tišja in zaključujoča.

Razen terce navzgor v desni roki, ki jo vežemo, igramo celo pesem non legato.

Za ritmično in barvno popestritev so dodani inštrumenti iz vsakodnevne rabe. Tokrat lahko igramo na dve kuhalnici, dve žlici in plastenko, na katero udarjamo s (tretjo) kuhalnico ali podobnim lesenim rekvizitom.

5. Rasla je jelka

Ljudska

prir. B. Jež Brezavšček

mp

1. Ra - sla je jel - ka do ne - ba, do ne - ba,
 2. Ši - ri - la ve - je do ze - mlje, do ze - mlje,
 3. Kraj jel - ke vo - di ste - zi - ca, ste - zi - ca,
 4. Po ste - zi bra - tec ho - dil je, ho - dil je,
 5. Za ro - ko se - stro vo - dil je, vo - dil je,

Klavir

mp

5 *mf*

1. ra - sla je jel - ka do ne - ba.
 2. ši - ri - la ve - je do ze - mlje.
 3. kraj jel - k vo - di ste - zi - ca.
 4. po ste - zi bra - tec ho - dil je.
 5. za ro - ko se - stro vo - dil je.

Kl.

mf

5

Metrum v daktilu prinaša plesni, besedilo pa pripovedni, lirično - poetični značaj. Melodija je zelo spevna, grajena v lepem melodičnem loku. V izvedbi naj se zaradi padajoče linije na začetku, kljub gradaciji, ki sledi, občuti globinska spokojnost, kakršno lahko najdemo v objemu gozda. Ta spokoj otroku obenem daje tudi občutek varnosti, zato ni čudno, da je pesem postala tako priljubljena. Ker njena melodija tako zelo pristno in spontano odseva lepoto narave, se zdi, kot da jo je izpisala narava sama.

Napotki za izvajanje

Značilen je začetek na dominantni, kar je za slovensko ljudsko pesem redkost. Spremljevalni glas zato začne na dominantni (g). V nadaljevanju je tako za levo roko primeren ostinato v protipostopu: gibanje v nasprotni smeri melodične linije. Študentke in študenti lahko sami poiščejo še druge možnosti ostinatnih spremljav, saj melodija omogoča široko paleto uporabnih in tudi v harmonskem vidiku pravih postopov.

Prvič je označena dinamika, tako stopnje glasnosti (mp, mf) kot tudi dinamični prehodi (diminuendo, crescendo). V desni roki naj melodija klavirsko zapoje v legatu, le dvakrat v prvem delu roko odstavimo (dvotaktje ali fraza), zadnje štiri takte (mali stavek) pa vežemo.

6. Bele snežinke

Anica Černejeva

Makso Pirnik

prir. J. Jež

Be - le sne - žin - ke, zve - zdi - ce be - le,
Zve - zdi - ce be - le, ču - va - jo ze - mljo,
Be - le sne - žin - ke, be - li me - tulj - čki,
Be - li me - tulj - čki no - si - jo sa - nje,

5 5 3 5 3 3 3 1 3 1

Klavir *p*

1 2 3 4

5
pa - da - jo, pa - da - jo ti - ho ne - ba.
ču - va - jo vze - mlji nam skri - ti za - klad.
i - šče - jo, i - šče - jo pot do sve - ta.
sa - nje in mi - sel na zla - to po - mlad.

5

Kl. *pp*

Študentke in študentje se v gradivu prvič srečajo z umetno pesmijo. Makso Pirnik je bil skladatelj, pedagog in zborovodja, ki je še desetletja po drugi svetovni vojni deloval na Primorskem. Ustvaril je kar nekaj dragocenih vokalnih skladb, med njim tudi otroške. Ena najbolj priljubljenih so Bele snežinke na besedilo pesnice Anice Černejeve. Černejeva je nadvse subtilna pesnica, ki je znala prisluhniti otroški duši z vso toplino, Pirnik pa je uspel prenesti krhka lirična občutja v napev, ki z minimalnimi glasbenimi sredstvi dosega močan umetniški izraz.

Pred začetkom pesmi je dobro, da ustvarimo primerno vzdušje z meditacijo na čutne zaznave snežink - npr. njihovega padanja na glavo, obraz, roke, njihovega posebnega svežega vonja, njihove tihe zvočne pokrajine in pritajenega, komaj slišnega šuma - kakršne lahko doživimo le v samoti narave, stran od urbanih, nasilnih zvočnih motenj.

Napotki za izvajanje

Ostinatno spremljavo v levi roki naj študentke in študenti po možnosti izvedejo legato čez štiri takte, medtem ko z desno roko oblikujemo melodijo v okviru dvotaktnih fraz in vmes roko odstavimo. Če pa bi bila razlika v vezavi med desno in levo tehnično prezahtevna, naj leva roka sledi desni.

Pesem je meditativnega značaja, zato jo izvajamo zelo tiho, nežno in mehko. Melodija in ritem sta statična in obenem dinamična – podoba umirjenega naletavanja snežink. Statičnost ponazarjajo padajoči, ponavljajoči se toni C-durovega trizvoka, kar ustvarja občutje zamaknjenosti, dinamičnost pa lahkotni, plesni ritem in prevladujoče ponavljanje tonov.

7. Igramo se

Ljudska
prir. B. Jež Brezavšček

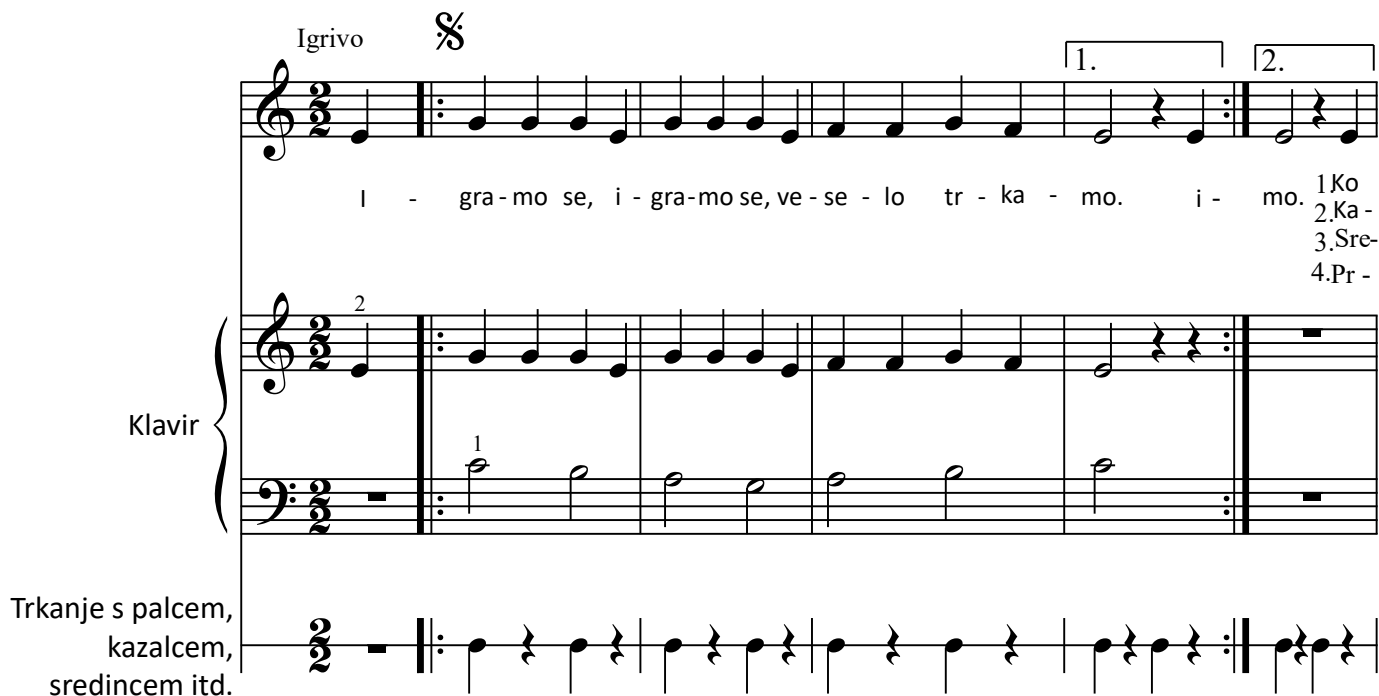
Igrivo

1. 2.

I - gra - mo se, i - gra - mo se, ve - se - lo tr - ka - mo. i - mo. 1.Ko
2.Ka -
3.Sre -
4.Pr -

Klavir

Trkanje s palcem,
kazalcem,
sredincem itd.

7 5

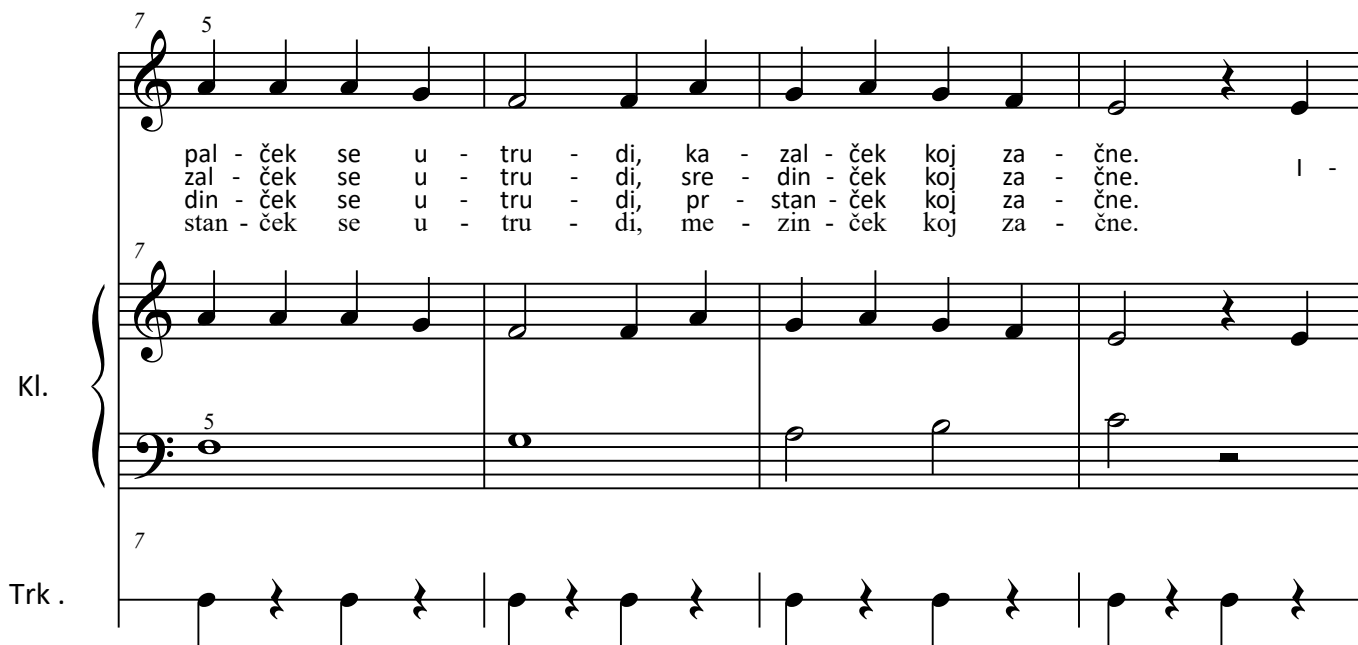
pal - ček se u - tru - di, ka - zal - ček koj za - čne. I -
zal - ček se u - tru - di, sre - din - ček koj za - čne.
din - ček se u - tru - di, pr - stan - ček koj za - čne.
stan - ček se u - tru - di, me - zin - ček koj za - čne.

7 5

Kl.

7

Trk .

Igramo se

D.S. al FINE **FINE**
[1. - 3.] [4.]

II

gra - mo se, i - gra - mo se, ve - se - lo tr - ka - mo. i - 4.mo.

II

D.S. al FINE **FINE**
[1. - 3.] [4.]

Kl.

II

Trk.

Detailed description: The musical score is for a piece titled 'Igramo se'. It consists of three staves. The top staff is for the voice, the middle for piano (Kl.), and the bottom for percussion (Trk.). The voice part has lyrics: 'gra - mo se, i - gra - mo se, ve - se - lo tr - ka - mo. i - 4.mo.' There are two endings marked 'D.S. al FINE' with first and second endings. The piano part has a treble and bass clef. The percussion part uses a single line with vertical strokes and rests.

Izvajanje pesmi je pri otroku pomembno za razvoj zavedanja posamičnih prstov, kar se preko glasbe še bolj usidra tudi v polju nezavednega. Hkrati se z enakomernim udarjanjem prstkov po mizi ali drugem predmetu krepi občutek za enakomerni utrip, ki pa je pomemben za glasbeni razvoj otroka.

Napotki za izvajanje

Igramo jo hitro in non legato v obeh rokah. Prvič se v zgradbi srečamo z elementom tridelnosti. Pesem je po obliki prehodna dvodelna, ki napoveduje tridelno pesemsko obliko. Stavke z novo vsebino se pojavi na začetku drugega dela oz. periode. Temu se prilagodi ostinatna spremljava v levi roki, ki je v tem stavku drugačna: prvič uvedemo funkcijo subdominante (F), ritem teče v teh dveh taktih v celinkah.

Ritmično jo spremljamo s trkanjem po mizi ali priložnostnem predmetu s posamičnimi, v pesmi navedenimi prsti.

Študentke in študenti naj sami oblikujejo dinamiko in ustvarijo primeren kontrast med refrenom in srednjim delom pemi (takt 5 - 8).

8. Lepo je pomlad' na svet'

Ljudska
prir. J. Jež

Le - po je po - mlad' na svet', za - čno ti - či - ce pet, za -
 Le - po je po - let' na svet', za - čno že - nji - ce pet', za -
 Le - po je vje - sen na svet', za - čno ze čri - čki pet', za -
 Le - po je po - zim' na svet', za - čno pre - di - ce pet', za -

4 4 2 2 3 4 5 4 3 2 2

Klavir

5
 S čno ti - či - ce pet' in trav - nik ze - le - net'.
 čno že - nji - ce pet, pše - ni - ca ru - me - net'.
 čno že čri - čki pet', gro - zdi - ček pa zo - ret'.
 čno pre - di - ce pet', ko - lov - ra - te vr - tet'.

5

Kl.

Pesem nam odpira oči za lepote narave in življenja ter dela v štirih letnih časih. Delovni ritem kmečkih opravil se staplja z naravnim ciklusom in tako ponudi človeku občutje celovitosti bivanja. Gladko tekoči pripovedni tok prekineta osminka pavza in osminka v četrtem in šestem taktu, s čimer dobi pesem močnejši zagon ter tako še bolj poudari pomen in vrednost delovnega človeka.

Napotki za izvajanje

Pesem na klavirju igramo in spremljamo v intenzivnem legatu. Po zgledu ljudskega petja naj ritmični potek zadiha v občutenih rubatih, zlasti na začetkih in zaključkih glasbenih misli.

9. Ukradena putka

Ljudska
prir. J. Jež

mp

Ka - ta - ri - na Bar - ba - ra, ka - ko si pu - tko var - va - la?
 Pu - tka mi je ukra - de - na pod be - lim gra - dom sne - de - na.
 Hu - di ja - streb pri - le - tel, u - bo - go pu - tko sa - bo vzal.

3 1 3 1 4 2 5 3 1

mp

1 2 3 4 4 3 2 1

Klavir

Lončeni
bas

5

Tra - la - la - la, tra - la - la, tra - la - la - la - lom.

5

Kl.

5

L.b.

Pri tej pesmi se glasba in besedilo ne ujemata. Kljub kruti resničnosti, ki je posledica naravnega ustroja, ritem vztraja v poskočnosti, melodija pa v veselju. Tako pesem interpretacijsko ostaja v humorni razdalji do žalostnega pripetljaja.

Napotki za izvajanje

Iz C-dura se premaknemo v D-dur, pri čemer v melodiji s tretjim prstom (sredinec) zaigramo na črno tipko, ton fis, v ostinatu pa z drugim prstom ton cis. V alla breve taktovskemu načinu sledimo poudarkom na prvo dobo, pri čemer so še izrazitejši tisti, ki jim je dodana artikulacijska oznaka poudarka (črtica nad noto). Celo pesem lahko izvajamo non legato. Dodane so dinamične oznake, glede na besedilo pa v drugi in tretji kitici lahko nekoliko spremenimo potek dinamike in izvedbo retorično obarvamo.

Za ritmično spremljavo uporabite lončeni bas v poljubni velikosti, lahko pa ga izdelate tudi sami iz lončka, trdnjše papirja in vložene paličice ali slamice, ki jo med izvedbo večkrat navlažite. Ritem je prepuščen ustvarjalni domišljiji in improvizaciji izvajalca.

10. Pleši, pleši črni kos

Ljudska/prir. J. Jež,
B. Jež Brezavšček, M. Žgavec

mf

Ple - ši. ple - ši čr - ni kos, kak' bom ple-sal ker sem bos,

Klavir

Udarjanje z 2., 3. in 4. prstom ob drugo dlan

mf

S

mf

ku - pil si pa čev - lje bom, pol-ke tri za - ple - sal bom.

Kl.

Udarjanje z 2., 3. in 4. prstom ob drugo dlan

mf

Pleši, pleši črni kos

9 **sanjavo** *p* *mp*

Ple-sal bom s si ni - či - co, le - po dro - bno pti - či - co.

sanjavo *p* *mp*

Kl.

Tolčenje s peto ob tla

13 **odločno** *f* *ff*

Spe-to tol - kel bom ob tla, tre-sla se bo ze - mlja vsa.

odločno *f* *ff*

Kl.

Tolčenje s peto ob tla

Pesem je poskočna in zaradi sestavljenega taktovskega načina bolj rustikalna. Vsebinsko lahko kos pooseblja značajske lastnosti negotovega, siromašnega mladeniča, ki se ne odloči za ples, temveč za pasivno sanjarjenje. Ne živi v realnosti, ampak v domišljijskem svetu, zato ga odnese daleč stran od neuglednega položaja do zmagovitega pomembneža.

Posebnost je že omenjeni sestavljeni taktovski način, kjer se izmenjujeta tri in dvo – četrtinski takt, kar ustvarja bogato metriko in asimetričnost na mikro ravni. S tem se doseže večja koncentracija karakterne vsebine. Večkrat prihaja do nepravilnega izvajanja ritma - v celoti v tričetrtinskem taktu (s podaljševanjem dvočetrtinskih taktov) – s čimer se vsebinsko bistvo pesmi izgubi. Zato se je potrebno izvajanju pesmi v ritmu valčka na vsak način izogniti.

Napotki za izvajanje

Ostinato v levi roki je prvič razširjen navzdol za en ton, dobimo obseg kvinte. Igramo ga non legato in pri tem upoštevamo poudarke na vsako prvo dobo in dinamične oznake. V drugi kitici nastopi kontrast med sanjavim in odločnim delom, ki je podkrepljen z bolj ekstremno dinamiko.

11. Polževa snubitev

Ljudska
prir. M. Žgavec

Klavir

Ka - ko se pol - že - ku mu - di, le kam, le kam ta -
 Pa sre - čal ga je pe - te - lin, ki ne - sel je pše -
 "Kam greš gr - do - ba sli - na - sta, kam greš gr - do - ba
 "Se že - nit grem, se mi mu - di k mli - nar - je - vi
 "Saj je še me - ni ne da - do, ki 'mam r - de - čo

Kl.

ko hi - ti.
 ni - co v mlin.
 sli - na - sta?" Ci - gu ci - gu di - gu ci - gu di - gu ci - gu di - gu rom - pom - pom. -
 hčer - ki - ci."
 ka - pi - co."

Pesem slika dva brezčasna značaja in dve različni strategiji, kako doseči isti cilj: polž pooseblja priliznjene, sluzastega, a vztrajnega človeka, petelin pa tistega, ki se s svojo tekmovalnostjo in zunanostjo rad dviguje nad ostale, jih omalovažuje in si na ta način poskuša dvigniti lastno vrednost.

Avtorici zbirke ne moreva mimo dejstva, da nekatera ljudska besedila pesmi postavljajo v ospredje eno najtrdovratnejših človeških lastnosti – samoljubje. Tudi ta pesem nam na duhovit način govori o tem, da samoljubje, ki je povezano s pretiranim samodokazovanjem, nikoli ne more zares uspeti.

Napotki za izvajanje

Pri interpretaciji iščemo kontraste med obema značajema s pomočjo dinamike, agogike in barve. Petelina slikamo s počasnejšim, glasnejšim, temnejšim, pomembnejšim tonom, polža pa z izrazitim legatom, ki ponazarja slinasto sled, s svetlejšo barvo in prav tako samozavestno.

Za dramatizacijo zgodbe je zelo pomembna tudi natančna izgovarjava v kombinaciji z izrazito ritmiko in ustreznimi poudarki. Vsako kitico uvede korona, ki pridoda zadržani impulz, s čimer omogoči večji pospešek melodije do glavnega poudarka na prvi dobi četrtega takta. V refrenu stopnujemo dinamiko in tempo do poudarka na prvi dobi zadnjega takta, sledi kratek ritenuto.

V notni sliki ni označenih navodil za izvajanje hitrosti, dinamike in agogike, zato je omogočena večja svoboda interpretacije. Izvedba je tako prepuščena ustvarjalni domišljiji posameznika, ki lahko bodisi sledi opisanemu predlogu bodisi poišče svojo živo zgodbo.

Tehnično pesem uvaja zahtevnejši prstni red v desni roki. Ko igramo po črni tipki, se izogibamo uporabi prvega prsta – palca. Da pripravimo cis z drugim prstom, najprej zožimo roko in zaigramo fis s četrtem prstom, da potem lahko raztegnemo roko na cis z drugim prstom.

Kot pri pesmi Rasla je jelka, se tudi tu pesem prične na dominantni, temu se prilagodi ostinato v levi roki.

12. Šmentana muha

Ljudska
prir. B. Jež Brezavšček
in M. Žgavec

Šmen - ta - na mu - ha, kaj si tak' su - ha?
Pri - šli so pri - šli šti - rje Po - ljan - ci,
Pri - šli so pri - šli šti - rje me - sar - ji,
Pri - šli so pri - šli šti - rje de - be - li,

Klavir

Prepognjen
časopis -
udarec ob
steno

5
kdo te bo pla - čal, Mi - ha Ko - va - čev.
ko - maj so mu - ho vle - kli po klan - ci.
ko - maj so su - ho mu - ho za - kla - li.
ko - maj so su - ho mu - ho po - je - li.

Kl.

Prepognjen
časopis -
podrsamo ob
rob klopi

Pesem v ritmu polke kaže veseljaški značaj, besedilo pa je humorno groteskno. Sama melodija je namenoma trivialna, da lahko pride do izraza posmehljivost. Na videz vesela, poskočna pesmica nosi v sebi življenjsko sporočilo, ki razkriva jedrni mehanizem človeškega delovanja. V prvem delu vsake kitice se verbalno jasno in odločno zastavita vprašanje in dejavnost, v drugem delu pa že upadata motiviranost in energija, ker se pojavijo razne prepreke. Veseljaštvo z "dajanjem korajže" je večkrat le kamuflaža za notranjo šibkost in nemoč.

Ljudsko izročilo v besedi in glasbi odraža vso kompleksnost življenjskih spoznanj in situacij, ki smo jim večno podvrženi. Spreminja se le zunanja oblika - lupina.

Napotki za izvajanje

Pesem je v novi tonaliteti, v A-duru. V desni roki se prvič pojavi tehnika podlaganja palca: z drugim prstom sežemo čez palec na črno tipko cis, v legatu. Desno in levo roko v vezavi osamosvojimo in vlečemo v levi roki legato čez štiri takte. Desno odstavimo po dvotaktni frazi. Ostinato prvih štirih taktov v naslednjih štirih taktih spremenimo. Tako bolje okarakteriziramo spremembo vsebine iz odločne v »cagavo«, kar nas po začetnem zagonu približa realni življenjski sliki (vsaj po izkušnjah v Sloveniji).

Da ohranimo živost izvedbe, vzamemo za ritmično spremljavo časopis, ga prepognemo - kot bi hoteli udariti po muhi – in v prvem delu tolčemo z njim po steni, v drugem delu pa poudarimo neodločnost s potegi cele dolžine ob rob klopi.

Razliko med obema deloma upoštevamo tudi v dinamiki: prve dele pesmi izvajamo vedno glasneje, druge dele pa tišje. V drugi in tretji kitici pa zadnja dva takta vendar še nekoliko pojačamo.

13. Dežek

Gitica Jakopin

Ciril Cvetko
prir. B. Jež Brezavšček

Umirjeno

p

Klavir

5

mp

Kl.

9

p

Kl.

13

ritenuto

ri - še mo - ži - ce na mo - kre po - ti.

13

ritenuto

5 2 3 4

2 3 4 5 1

1 5

1 3 5

Kl.

Besedilo pesnice Gitice Jakopin prikazuje otroški intimni svet, ki se razpre v deževnem dnevu, ko otrok samotno ždi ob oknu. Tudi avtor glasbe Ciril Cvetko nam z uglasbitvijo znova približuje trenutke, ki smo jih doživeli kot otroci in ki jih tudi danes še doživlja marsikateri sodobni otrok, še največkrat med vožnjo v avtu. Trenutke, ko nežno, enakomerno udarjanje dežnih kapljic poglobi občutje nekakšne otožne odsotnosti in miru. Trenutek, ko se roka sproži in s prstkom spontano riše figure na orošeno šipo ...

Glasbeni del sledi dvodelni zasnovi besedila. Prvi del je v opisu prizora mirnejši, v drugem delu pa se nekoliko razživi.

Napotki za izvajanje

V spremljavi se prvič pojavita dvozvok in vezaj čez taktnico. Pianistično utemeljimo izvajanje dvozvoka: pomembna je hkratnost obeh zaigranih tonov in zvočna uravnoteženost, kar dosežemo z malenkost bolj kompaktno postavitvijo dlani v levi roki. V zadnjem taktu se pojavi trizvok, tonični akord v kompletni obliki.

Poleg že uveljavljenih postopov ostinatnega basa se tu pojavi kombinacija s harmonskim kadenčnim postopom dominante in tonike.

14. Sonček čez hribček gre*

M.Vilhar - ponarodela
prir. B. Jež Brezavšček

Svetlo

mp *ritenuto*

Son - ček čez - hrib ček gre, lu - na pa za go - re,
Son - ček čez hrib - ček gre, ro - ži ce se bu - de,
Son - ček čez hrib - ček gre, pti - či - ce žvr - go - le,
Son - ček čez hrib - ček gre, pe - smi v ne - bo do - ne.

Klavir

mp *ritenuto*

3 1 2 3 4 1 4 3 2 1 3 2 *ritenuto* 1 4 3

3 3 2 1 2 2 1 2 4 3

p

zve - zdi - ce pre - sve - tle se po - to - pe. -
v ro - si se njih gla - ve kra - sno bli - šče.
žar - kov se ve - se - le, k ne - bu le - te.
ra - ja - ti tu - di sme mo - je sr - ce.

Kl. *p*

5

Sonček čez hribček gre

9 *mf* *mp*

Tra - la - la - la - la - la, tra - la - la - la - la, tra - la - la - la - la tra - la - la - la - la,
 Dru-mla dru-mla di - ja, dru-mla dru-mla-di, dru-mla dru-mla di - ja, dru-mla dru-mla di,
 Tra - la - la - la - la - la, tra - la - la - la - la, tra - la - la - la - la, tra - la - la - la - la,
 Dru-mla dru-mla di - ja, dru-mla dru-mla di, dru-mla dru-mla di - ja, dru-mla dru-mla di,

9 1 4 3 1 4 3 *mf* *mp*

2 3 4 1 2 3

13 *ritardando*

zve - zdi - ce___ pre - sve - tle se___ po - to - pe.
 v ro - si se___ njih gla - ve kra - sno bli - šče.
 žar - kov se___ ve - se - le, kne - bu le - te.
 ra - ja - ti___ tu - di sme mo - je sr - ce.

13 *p* *ritardando*

3 3 3 2 1 2 1 4 3 2 1 4 3 1 3

5 5 5 5 5 5 5 3

Pesem je izvorno umetna, njen avtor je Miroslav Vilhar, skozi čas pa je ponarodela. Subtilno besedilo skladatelj obarva z nežno, svetlo, toplo melodiko. Izvajalec naj bo pozoren na različne odtenke in tudi na vsebinske spremembe iz kitice v kitico - od nežnosti na začetku do radostnega, optimističnega zaključka.

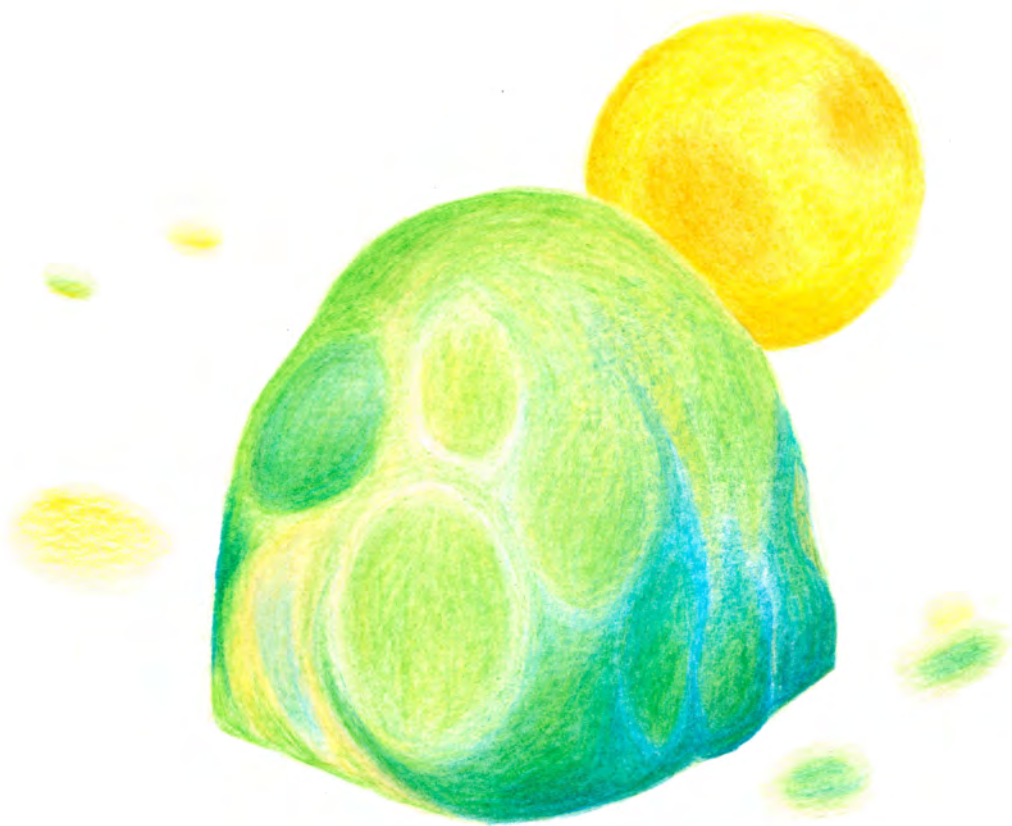
V srednjem delu je pripovedovalni medmet, ki se ga izvaja ritmično izrazito in z jasno dikcijo. Značaj pesmi je liričen, lahkoten in veder.

Napotki za izvajanje

Prvič uvajamo tonaliteto F-dur. S tem je povezan nekoliko kompleksnejši prstni red v desni roki. Pevskemu partu je dodan drugi glas, ki ga lahko poskušate zapeti.

Spremljava je delno v svobodnem, polifonem gibanju z dodanimi dvozvoki ob zaključku.

V melodiji se v srednjem delu pojavlja element repetitije tonov, ki pa ga izvajamo še vedno toplo, kot bi oponašali petje. Pesem predstavlja preskok v tehnični zahtevnosti klavirske igre.

15. Izidor ovčice pasel*

Ljudska

prir.: B. Jež Brezavšček in M. Žgavec

Pripovedno

mp

1. I - zi - dor ov - či - ce pa - sel,
 2. Ko ____ ov - či - ce je ____ na pa - sel,
 3. Ko ____ vo - ja - ški stan je za - pu - stil,
 4. Ko ____ za - kon - ski stan je za - pu - stil,

Klavir *mp*

5

le - po - žviž - gal, le - po pel.
 sto - pil je v vo - ja - ški stan.
 sto - pil je v za - kon - ski stan.
 sto - pil je v ne - be - ški stan.

Kl. 5

Izidor ovčice pasel

The image shows a musical score for the song 'Izidor ovčice pasel'. It consists of two systems of music. The first system starts at measure 9 and the second at measure 13. Each system has a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff with treble and bass clefs). The vocal line includes lyrics: 'cin - gel cing, cin-gel cin-gel cong, cin - gel cing, cin-gel cin-gel cong,'. The piano part includes fingerings and articulation marks. The piano part is marked 'Kl.' on the left. The score ends with a double bar line at the end of the second system.

Obstaja več verzij pesmi o sv. Izidorju, ki se razlikujejo po besedilu, melodiji, taktovskem načinu ipd.

Zaradi refrena s pripovednim medmetom »cingel cing cingel cingel cong ...« je tudi ta verzija postala priljubljena kot otroška pesem, pri čemer so se kitice sčasoma izgubljale in sta ostali samo prvi dve, ki ne odražata celotne vsebine ljudske pesmi, saj ta obstaja večinoma kot legenda o svetniku Izidorju.

Naša inačica vsebuje drugačno besedilo, ki se je oddaljilo od legende o svetniku. Zanima kiticama dodaja še dve novi, kar prinaša drugačno razumevanje in posledično tudi interpretacijo pesmi. Z besedilom, melodijo in ritmom oživljamo vsebinsko jedro bivanja na svetu: delo, vojaščina, poroka in nazadnje smrt - ovito v nežno in ljubečo pripoved o minljivosti vsega.

Napotki za izvajanje

Melodijo igramo kar se da spevno, pri igranju refrena pa že imamo preskok v tehnično zahtevnejše hitrejše izvajanje. V levi roki razširjamo obseg do velikega C in uporabimo prstni red s podlaganjem palca, dodani so dvozvoki.

16. Barčica

Ljudska/prir. Jakob Jež
in Brina Jež Brezavšček

Mirno

mp

Bar-či - ca po mor-ju pla - va, dre-ve - sa se pri - kla-nja - jo. Oj le na -
Bar-či - ca po mor-ju pla - va, — ja - dra se raz - pe-nja - jo. Oj le na -

Klavir zgoraj

p

Klavir

mp

mp

pohitevajoče

6

prej oj le na - prej, do-kler je še — ve - tra kej. Oj le na -
prej, oj le na - prej, do ne - skon - čnih — kra - jev mej. Oj le na -

Kl. zg.

mp

Kl.

mp

mp

10

prej, oj le na - prej, do - kler je še — ve - tra kej.
prej, oj le na - prej, do ne - skon - čnih — kra - jev mej.

Kl. zg. *p*

Kl.

Pri tej pesmi se ista melodija ponovi v prvem in drugem delu kljub izraziti vsebinski spremembi. Tako v prvem delu zremo miren prizor, nekakšno impresijo morskega tihožitja, v drugem delu pa se dogajanje dinamično razživi in se v zaključnih taktih prevesi v večno človeško iskanje svobode.

Napotki za izvajanje

K izvedbi melodiji s spremljavo povabimo še novo klavirsko pomočnico ali pomočnika, ki izvaja drobno figuro na dveh tonih v zgornji oktavi kot ponazoritev valovčkov. Izvedbeno upoštevamo zgoraj opisani vsebinski kontrast med statičnim prvim in dinamičnim drugim delom v obliki refrena, kar ponazorimo s spremembo dinamike in agogike.

17. Regiment po cesti gre*

Ljudska
prir. B. Jež Brezavšček

Re - gi - ment po ce - sti gre, pa moj fan - tič zra - ven gre, pa moj
Da - la mu je pla - ve - ga iz sr - ca ta pra - ve - ga. Pa le
Da - la mu je rde - če - ga iz sr - ca go - re - če - ga. Pa le
Da - la mi je be - le - ga iz sr - ca ve - se - le - ga. Pa le

1 3 5 2 4 3

Klavir

Boben

Žlici

6

fan - tič se zmed vseh po - zna, saj on ze - len, ze - len, pu - šelc ma. Pa moj ma
naj ga i - ma, pa le naj ga i - ma, saj mu ga je da - la lju - bi - ca. Pa le ca.
naj ga i - ma, pa le naj ga i - ma, saj mu ga je da - la lju - bi - ca. Pa le ca.
naj ga i - ma, pa le naj ga i - ma, saj mu ga je da - la lju - bi - ca. Pa le ca.

6

4 4 3 2 5 4 3 3

Kl.

6

3 1 2 3 4 5 3 2

Bob.

6

Žl.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

Vsebina pesmi ima vojaško ozadje in je vedrega značaja. Prvi del je v ritmu koračnice, drugi del pa se že zmehča v lirični spevnosti in ljubezenski tematiki. Očitno pesem ne zdrži dolgo vojaškega naboja, kar odraža splošno pomanjkanje militantne borbenosti v slovenskem narodu zaradi zgodovinskih okoliščin. Koračnico v prvem delu izvajamo ritmično čvrsto z izrazitimi taktovimi poudarki, ki pa niso zgolj mehanični. V drugem delu pa se že posvetimo spevnosti in melodičnemu izrazu.

Napotki za izvajanje

Prvi del izvajamo non legato. V levi roki nastopijo tehnično zahtevnejši skoki v kvintnem dvozvoku, potem se obseg klavirsko razširi v razpon dveh oktav in s tem pridobimo že bolj poln klavirski zven. Drugi, spevnejši del pa igramo legato. Oblikovanje dinamike prepuščamo izvajalcu.

Zaradi koračniškega značaja sta dodana dva različna ritma z dvema priložnostnima tolkaloma. Boben izdelamo sami – npr. na večji lonec napnemo pergamentni papir in tolčemo z roko ali s palico po opni. Drugi inštrument sta dve žlici, s katerima udarjamo eno ob drugo z zaobljenima deloma.

18. Tribučko kolo

Belokranjska ljudska
prir. B. Jež Brezavšček

V lahkotnem koraku kola

mf

I - graj ko - lo ja - bu - ko, ja - bu - ko r - de - če.
 Za - tr - kljaj se ja - bu - ko, ka - mor te - bi dra - go,
 Ja - bu - ko se kme - ni je, za - tr - klja - lo rde - če

Klavir

mf

Prsti nog
Stopalo

Rad i - mel bi ja - bu - ko, a - li kme - ni ne - če.
 sa - mo te - mu ne tr - kljaj, ko - ga ne - maš ra - do.
 in pri - ne - slo me - ni je tri pe - ha - re sre - če.

Kl.

mp

Pr.
Stop.

V tej pesmi se ponovno srečamo z vplivom kultur južnih narodov. Pesem je v molovi tonaliteti in je kljub temu vedra in optimistična, kar je ena izmed značilnosti ljudske glasbe z Balkana in drugih južnih ter vzhodnih narodov. Druga značilnost je ples v kolu, česar ne najdemo nikjer drugje v Sloveniji. Enostaven ritem pesmi v dvočetrtinskem taktu omogoča tudi amaterskim plesalcem izvajanje preprostih korakov kola, saj kolo krepi občutek pripadnosti skupini in tako dviguje kolektivno zavest.

Drugače kot v biblijskem izročilu, jabolko tu pooseblja ljubezen in modrost. Besedilo pesmi nam prinaša vedenje o tem, kdaj se lahko naše želje uresničijo.

Takrat, ko prihajajo iz čistega srca.

Napotki za izvajanje

Na začetku tretjega takta prvič uvedemo dvozvok oktave, kar je pomemben element klavirske igre. Oglasiti se mora hkrati, roka je v precej raztegnjeni drži, pomemben je občutek trdnosti v konicah prstov, pri čemer pa je roka vseeno dovolj sproščena. Ritmično pesem lahko spremljamo s tolčenjem stopala in prstov ob tla, lahko z eno ali obema nogama.

Štiritaktna melodija se ponovi, pri čemer melodija in njena ponovitev tvorita celoto, kar odraža tudi zaključenost kitice v besedilu. Tako pri glasbeni spremljavi ob zaključku kitice naredimo tudi močnejši zaključek s skokom na veliki D.

19. Vrba

Oton Župančič

Karol Pahor
prir. B. Jež Brezavšček

mf

Sta - ra ba - ba gr - ba - sta, sta - ra ba - ba škr - ba - sta,

Klavir

mf

1 4 2

mf *mp*

5 kraj vo - de po - se - da, se v zr - ca - lo gle - da.

5 3

mf *mp*

f *p* *mf* *f*

9 Kaj je to? Kaj je to? Kaj je to? Vr - ba

9 3

f *p* *mf* *f* cluster

Kl.

Vrbo znamenitega avtorja otroške zbirke Mehurčki in tudi enega najvidnejših pesnikov 20. stoletja, Otona Župančiča, je uglasbil njegov sodobnik Karol Pahor, znan po partizanskih in otroških pesmih ter simfonični in inštrumentalni glasbi. Z uglasbitvijo je odlično podprl besedilo, da lahko polno zazveni v svoji oglatosti in neposrednosti.

Pesem se približa otroški zmerljivki, s katero lahko otrok na neškodljiv način osvobodi svojega nagajivega in celo privoščljivega škrate in pokaže rožičke. Po prvem delu, kjer se razgrne realnost starosti, je v drugem delu pesem izrazito lirična, čutimo nostalgijo po mladosti in njen privid v ogledalu vode ... dokler se v tretjem delu ne povrnemo v sedanost in obliko otroške uganke.

Napotki za izvajanje

Za zasnovo pesmi so značilna ponavljajoča se dvotaktja, ki se oblikovno sicer vpenjajo v stavke, a so med seboj vsebinsko različni in ne oblikujejo kompaktnejše forme.

Pri izvedbi je pomembno upoštevati vse spremembe artikulacije in dinamike. V zadnjem taktu pa je avtorica spremljave kot dodatno nepredvidljivost zapisala t.im. cluster (izg. klaster), ki je značilna prvina klavirske in siceršnje sodobne literature 20. stoletja. Zaigramo ga s plosko dlanjo po belih in črnih tipkah.

20. Trobentica³

Ljudska
prir. M. Žgavec

Prisrčno, nežno

p

Po - zdra - vlje - na tro - ben - ti - ca, po - mla - di pr - va -
Ka - ko bliš - čiš, ka - ko deh - tiš vze - le - ni tra - ti
Pre - lju - blje - na tro - ben - ti - ca, saj te - bi dolg - čas

Klavir

mp

hči! Ka - ko si vsa o - zalj - ša - na, se vse te ve - se - li!
tam, da le - ta - jo, da se - da - jo če - be - li - ce v tvoj hram!
ni, glej, ses - tri - ca vi - jo - li - ca pod gr - mom se bu - di!

Kl.

³ Dodana je varianta s težjo spremljavo

Trobentica

Opis vebine: glej verzijo 20a.

Napotki za izvajanje

Pri izvajanju smo pozorni na izrazito melodično oblikovanje v obeh rokah, pri čemer ohranjamo nežnost in občutljivost v izrazu.

20.a Trobentica*

Ljudska
prir. M. Žgavec

Prisrčno, nežno

Klavir

Po - zdrav - lje - na tro - ben-ti-ca, po - mla-di pr - va hči! Ka -
Ka - ko bli - ščiš, ka - ko deh-tiš v ze - le - ni tra - ti tam, da -
Pre - lju - blje - na tro - ben-ti-ca, saj te - bi dolg - čas ni, glej,

S

6

igrivo *p*

ko si raz - cve - te - na vsa, se vse te ve - se - li!
le - ta - jo in se - da jo če - be - li - ce v tvoj hram!
se - stri - ca vi - jo - li - ca pod gr - mom se bu - di!

Kl.

6

p

Vsebina pesmi z besedilom in glasbo odpira občutljivejši odnos do narave in s čutnimi zaznavami pogloblja intimno izkušnjo, ki jo prinese pogled na droben pomladanski cvet. Trobentico izvajamo veselo, optimistično, a vseeno dovolj nežno, saj je pesem v svojem osnovnem izrazu lirična. Bolj kot pri drugih, je v tej pesmi pomembna recitacija besedila, ki uvaja bolj svobodno interpretiranje ritma in melodije z dinamiko in agogiko, ne da bi pri tem zanemarili oblikovanje fraze.

Trobentico povežimo s svojimi čutili:

- Kakšne barve je pesem?
- Kako diši?
- Kakšnega okusa je pesem?
- Kakšna je na otip?

Napotki za izvajanje

Prvič je spremljava samostojna in desna roka ne podvaja pevskega glasu. Od izvajalca zahteva več klavirskega znanja in tehnične spretnosti. Z desno roko igramo dvoglasje v kombinaciji ozke in široke lege. Ravo ta način je skupaj z ritmično samostojnostjo glede na melodijo izvedbeno zahtevnejši. Če je le možno, skušajte pri dvozvokih nekoliko izvzeti - glasneje zaigrati - zgornji glas.

21. Krampata campata

M.Voglar

Mira Voglar

prir.: B. Jež Brezavšček

Strašljivo ♩ = 72

Klavir

Kram - pa - ta, cam - pa - ta,

8va Ped.

glissando z nohti od najnižjega tona navzgor navzgor

z nohti potegnemo navzgor po struni D1 in nato F1 tako, da se sliši zrnati ton zaradi ovite bakrene žice

4

u - a, u - a, u - u. Kram - pa - ta, cam - pa - ta,

8va Ped.

zvok se v pedalu nadaljuje v tem taktu.

8

u - a, u - a, u - u, si - vi volk je tu - u.

8va Ped.

udarci z dlanjo po najnižjih strunah

V pesmi se srečamo z občutji, ki sicer zelo redko ali pa nikoli ne najdejo svojega prostora v otroških napevih, čeprav ju otrok zelo pogosto doživlja. To so strah, tesnoba in celo groza. Občutja so ovita v nekakšen univerzalen prastrah, ki ga v otroški duši tudi zaradi pravljice o Rdeči kapici pooseblja skrivnostni volk. Da pa lahko pesem doživeto zapojemo, najprej prebudimo spomine na ta neprijetna občutja in jih poskušamo začutiti v svojem telesu. Na ta način bodo lahko potisnjena občutja znova zaživela, se konstruktivno izrazila skozi pesem, potovala do otrok, da se bodo prebudila tudi pri njih in se izrazila ... S tem nam bo pesem omogočila, da sebi in otroku z ozaveščanjem pomagamo pri premagovanju teh težkih čustev.

Poskušamo se povezati z občutji in opisati njihovo obliko, strukturo, barvo, težo. V pomoč pri prebujanju teh občutij si zastavimo vprašanja:

Kje v telesu občutimo to pesem?

Kako jo občutimo?

Kako bomo izrazili svoja občutja?

V kakšni barvi jih vidimo, v kakšni dinamiki in kakšnem tempu jih slišimo?

Napotki za izvajanje

Klavir je tokrat v vlogi prikaza zvočne slike, kar dosežemo z zvoki razširjenih tehnik sodobne glasbe. Ti še stopnjujejo tesnobo ob prisotnosti volka.

Igramo po strunah, zato naredimo nekaj priprave. Odstranimo sprednjo ploščo pianina, pri klavirju naj bo pokrov odprt, klavirski pult odstranimo. Struni D1 (kontra D) in F1 (kontra F) si označimo z lepilnim trakom. Poglobimo desni pedal, ki ga po potrebi, če je zvoka preveč, s tremoliranjem do polovice s tem nekoliko utišamo. Poiščemo pravo hitrost izvedbe glissando in potega po obeh strunah, da bo zvok podprl čustva pesmi. Na koncu z dlanjo udarimo po strunah, dobimo nekakšen "strunski" cluster.

Mira Voglar pri svojih otroških pesmih večkrat uporabi moduse, tokrat je pesem v dorskem načinu (h ni nižan kot pri d-molu), ki je tradicionalno zavezan bolj pogumnim, heroičnim vsebinam.

22. Medved

Vojan Arhar

Jakob Jež
prir.: B. Jež Brezavšek

Zaspano, počasi

mf

Klavir

Tam v skri-tem be - lem go - zdu

8va

5

mf

mf

me - dved dre - mlje v br-lo-lo - gu. Vča-sihvsta-ne in za - ze - ha:

Kl.

8va

9

libero
govorjeno - godrnjavo, sitno

"Ej, ta sneg še ne pre-ne-ha."

Pa na po-grad se zva - li.

Ki-hne, pi-hne

Kl.

8va

Medved

13

mp

in za spi. in za - spi.

13

mp

Kl.

Za razliko od srhljivega in stereotipnega volka nas pesem Medved odpelje k zaspanemu orjaku, stran od bojazni, v zavetje varnega brloga. Tako tekst kot uglasbitev prinašata posrečeno upodobitev medveda - zaspanca. V ritmu in melodiji je čutiti njegovo težko, enakomerno gibanje, še zlasti pa njegovo nepripravljenost zbuditi se - kar je v Ježevi glasbeni obdelavi pospremljeno tudi s kančkom humorja.

Pesem je zato primerna za izvajanje v sivih, zaspanih zimskih dnevih, ko prideta do izraza tudi naša počasnost, celo lenoba, ki ju lahko s prepričljivo interpretacijo uspešno premostimo.

Napotki za izvajanje

Značaju pesmi in zaspanemu medvedu se približamo z občutkom težke, a mehke roke in izvajanjem večinoma v non legatu in dinamiki mezzo forte.

Zapis je v pentatoniki (d, e, fis, a, h), s čimer se vzpostavlja starinsko, arhačno vzdušje. V pesmi se občuti težka gmota medveda, zato upoštevamo vse poudarke. Njegova počasnost se dodatno izraža s koronami in ostanatnim motivom v levi roki, ki ga igramo oktavo nižje, v zelo nizki legi. Novost so tudi sekundno kvartni četverozički na mestih, ki zaradi besedila zahtevajo posebno pozornost izvajalca - v srednjem delu jih izvajamo z arpeggiom (toni se oglasijo v hitrem zaporedju v smeri navzgor, prsti pa ostanejo na tipkah).

Zgradba je tridelna z dodano ritmično razširitvijo (augmentacijo) na zaključku.

23. Mojčina pesem*

Frane Milčinski Ježek

Marjan Kozina

prir.: Brina Jež Brezavšček

p

Pti - čka, ki sla - dko žgo - liš,
In ko se vr - neš po - vej,
Pti - čka ne po - je mi več,

Klavir

p

4 *mp*

ve - trc, ki v ve - jah šu - miš,
kdaj bo, kot bil - lo je prej,
ve - trc od - ja - dral je prec.

Kl.

mp

7 *mf*

pre - ko do - brav, ne - so po -
kdaj spet do - mov, pre - ko bre -
sa - ma sem spet, mr - zel je

Kl.

mf

Mojčina pesem

10

zdrav, da - leč tja v ro - dno mi vas.
gov, šla bom tja v ro - dno mi vas.
svet, da - leč je ro - dna mi vas.

10

Kl.

5 5 5 5

Red. Red. Red. Red.

The musical score is for the song 'Mojčina pesem'. It features a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is D major (two sharps). The tempo is marked '10'. The lyrics are in Slovenian. The piano part includes fingerings (1-5) and pedaling instructions (Red.).

Leta 1951 je bil z velikim uspehom doma in v tujini predvajan film Kekec režiserja Jožeta Galeta. V kategoriji mladinskih filmov je leto kasneje prejel nagrado Zlatega leva na Beneškem filmskem festivalu kot prvi slovenski film sploh. K uspehu filma je veliko pripomogla glasba skladatelja Marjana Kozine, saj tako Kekčeva kot Mojčina pesem ostajata zapisani z zlatimi črkami v zakladnici slovenskih otroških oz. mladinskih umetnih pesmi.

Avtor besedila, pesnik Frane Milčinski, starejši generaciji znan kot priljubljeni Ježek, je z Mojčino pesmijo prodril v globoko in neutolažljivo hrepenenje po Domu, v globino upa in obupa deklice, ki jo usoda v podobi zdravilke Pehte (Pehtra baba je arhetipski lik v našem ljudskem izročilu) neusmiljeno loči od svoje družine. Upanje ji daje narava z vetrom in ptičko, a vse zaman. Na koncu je samotnost, je praznina, je gluhost, je ... tišina.

To tako zelo domače, tako zelo slovensko hrepenenje v besedilu pesmi je poiskalo in tudi našlo navdahnjeno skladateljsko pero Marjana Kozine. Čeprav melanholična po vsebini, pesem še vedno žarči posebno svetlobo in toplino. Čeprav ločena od svojih najbližjih, Mojca v svoji nedolžnosti še vedno občuti ljubečo povezanost z naravo, ki jo obdaja. Vsa ta vsebina, polna liričnosti in nostalgčnosti, je uglasbena originalno v G-duru in v plesnem ritmu tričetrtinskega takta, kar tudi prispeva k temu, da kljub prevladujočemu občutju ujetosti pesem ni niti mračna niti težka, ampak prostrana in svobodna v svoji poetični lepoti.

Napotki za izvajanje:

Vso nežnost in tenkočutnost pesmi zajemite z interpretacijo melodije. Poiščite majhne dinamične odtenke v tihi dinamiki, pri iskanju izraza se naslonite na pomen besedila in posameznih besed, ki oživljajo naravo.

Novost v levi roki so razdeljeni akordi na basov ton in dvozvok. Bodite pozorni na zven harmonij v akordih, ki jih podpremo z uporabo desnega pedala. Tehnika pravilnega pedaliziranja vključuje pritisk pedala v kratkem časovnem zamiku za udarcem tipk in dvig hkrati ali kratek hip pred udarcem prstov na tipke in nato zopet takojšnjo poglobitev. Če imate že dovolj tehnične spretnosti, naj se dvoglasje v levi poveže, kot kažejo loki.

24. Tri tičice

Belokranjska ljudska
prir. B. Jež Brezavšček

Vedro

mp

Tri ti - či - ce, tri ti - či - ce mo - rje o - ble - te - le,
Pr - va no - si, pr - va no - si v kla - sek od pše - ni - ce,
O - na ga je, o - na ga je v na - še po - lje de - la,

Klavir

mp

Pred začetkom pesmi in med kiticami se pozabavajte z improvizacijo na žvrgolček!

mf *mp* *p*

tri ti - či - ce, tri ti - či - ce mo - rje o - ble - te - le.
da b'ga Bog daj, da b'ga Bog daj vna - še po - lje de - la.
na - še po - lje, na - še po - lje ja - ko o - bro - di - lo.

Kl.

mf *mp* *p*

4 3

Druga nosi, druga nosi
jagodo od grozđa.
Da b'jo, Bog daj, da b'jo, Bog daj,
v našo goro dela!

Ona jo je, ona jo je
v našo goro dela.
Naša gora, naša gora
jako obrodila.

Tretja nosi, tretja nosi
zdravje in veselje.
Da b'ga, Bog daj, da b'ga, Bog daj,
v naše selo dela!

Ona ga je, ona ga je
v naše selo dela,
naše selo, naše selo
zdravo in veselo.

Pesem je po vsebini kresna iz Bele Krajine. Prepevali so jo koledniki na Šentjanževo, za god Janeza Krstnika. Tradicionalno se je namreč verovalo, da koledniki s petjem po hišah privabljajo dobro letino.

Z motoričnim gibanjem ponavljajočih se osmink dobi pesem zagon in občutek gibanja, kar ustreza obrednemu značaju. Enakomeren ritem presega pomembnost melodičnega oblikovanja, za katerega so značilni drobni skoki v tercah, ki ponazarjajo ptice v njihovem letu in petju. K ritualnemu momentu prispeva tudi kitično ponavljanje iste melodije z naštevanjem dobrin, ki jih prinašajo tri ptice (ljudsko število).

NAJ TA PESEM TUDI NAM VSEM PRINESE BOGATO LETINO, ZDRAVJE IN VESELJE!

Napotki za izvajanje

Za uvod in med kiticami pesem popestrite z improviziranim igranjem na žvrgolček, glineno piščal v obliki ptička, ki jo napolnimo z vodo, in vanj enakomerno pihamo, da lahko voda zabrbota.

